

ВІДГУК

офіційного опонента, член-кореспондента НАМН України, доктора медичних наук, професора Рожка Миколи Михайловича на дисертаційну роботу Хілініча Євгенія Сергійовича «ВПЛИВ ЗУБНИХ ПЛАСТИНКОВИХ ПРОТЕЗІВ НА МОРФО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН МАЛИХ СЛИННИХ ЗАЛОЗ ПІДНЕБІННЯ», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 – Стоматологія

Актуальність теми. Різним аспектам та проблемам ортопедичного лікування пацієнтів із повною втратою зубів присвячено багато досліджень та велика кількість наукових робіт. Досить важливим завданням сучасної ортопедичної стоматології є не тільки відновлення за допомогою якісних повних знімних пластинкових протезів цілісності зубних рядів, естетичної та жувальної функції, але й передбачити максимальне збереження тканин протезного ложа та зменшення негативного впливу базисів протезів на тканини ротової порожнини й організм у цілому.

Незаперечним є той факт, що більшість – не менше 90%, повних знімних пластинкових протезів до сьогодні виготовляється з пластмас на основі метакрилатів. Це обумовлено рядом переваг, які мають базисні акрилові пластмаси, хоча й недоліків у них виявлено достатньо. Навколо цих недоліків серед науковців ведуться дискусії щодо негативного впливу таких протезів та підлеглі тканини та організм і за останнє десятиліття запропоновано цілий ряд наукових розробок із запобігання ускладнень внаслідок такого впливу.

На підставі проведеного аналізу літературних джерел, даних наукових досліджень виявили, що недостатня увага приділялась питанню вивчення більш глибокого впливу складових акрилової пластмаси, самого базису протеза на менші функціональні одиниці тканин протезного ложа – малі слинні залози, роль яких у забезпеченні та підтримці гомеостазу ротової

порожнини, зволоженні слизової оболонки протезного ложа, особливо на верхній щелепі, є визначальною. Враховуючи те, що повний знімний пластинковий протез має тісний контакт із слизовою оболонкою твердого піднебіння, є логічним припустити, що внаслідок тривалого користування ним у піднебінних слинних залозах можуть виникати морфо-функціональні зміни, які призведуть до ускладнень з боку тканин протезного ложа та зменшення ефективності користування протезами. Тому автор і присвятив дисертаційну роботу цьому актуальному для клініки ортопедичної стоматології питанню.

Зв'язок роботи з державними чи галузевими науковими програмами, темами, планами

Дисертаційна робота є фрагментом комплексної ініціативної науково-дослідної теми кафедри післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів Полтавського державного медичного університету «Вплив стоматологічних конструкцій й матеріалів на протезне ложе та адаптаційні можливості організму», № державної реєстрації 0116U004188 ІН.02010824., а її автор є безпосереднім виконавцем окремих розділів та фрагментів даної НДР.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота є самостійним дослідженням автора, яка виконана та написана з використанням сучасних методик та методологічних підходів щодо проведення наукових досліджень. Спільно з науковим керівником визначено напрям основних досліджень, сформульовані мета та завдання, проведено науковий інформаційно-патентний пошук, відбір пацієнтів для спостережень, систематизація, реферування та аналіз наукових джерел літератури.

Достовірність і обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень і висновків визначається використанням сучасних та адекватних методів дослідження і достатніми за обсягом клінічним та

експериментальним матеріалами. Для виконання завдань дисертаційної роботи було відібрано та проведено ортопедичне лікування 47 пацієнтів із повною втратою зубів та проведено експериментальні дослідження на 32 піддослідних тваринах – статевозрілих щурах лінії Вістар.

Мета роботи сформульована чітко, логічно, повністю узгоджується з поставленими завданнями, що дає повне уявлення про майбутні дослідження автора.

Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів підтверджується наявним у достатній кількості ілюстраційним матеріалом, представленим у вигляді таблиць та рисунків, з яких значна кількість – якісні фотографії морфологічних досліджень.

Достовірність отриманих результатів не викликає сумнівів, адже автором опрацьовано їх із застосуванням сучасних методів статистичної обробки.

Наукова новизна дослідження та одержаних результатів

Дисертант для вивчення впливу базисів повних знімних пластинкових протезів, виготовлених із акрилатів, на слизову оболонку протезного ложа і піднебіння зокрема, створив та запропонував пристрій для визначення температури слизової оболонки та тиску протеза на тканини протезного ложа верхньої щелепи, що дозволило встановити зміни температурних показників та тиску у різні терміни користування повними знімними пластинковими протезами.

Новим у роботі є застосування власної методики для дослідження стану секреції малих слинних залоз піднебіння в залежності від мікробного балансу в ротовій порожнині, температурних показників слизової оболонки та наявності в ній запальних процесів в різні терміни користування протезами.

Вперше в експерименті на щурах створена модель пошкодження малих слинних залоз слизової оболонки піднебіння мономером акрилової пластмаси та досліджено їх морфологічний стан у різні терміни дії розчину мономеру.

Все вище перераховане дозволило автору встановити основні ланки

складного механізму впливу базису повного знімного протезу на морфо-функціональний стан малих слинних залоз піднебіння.

Практичне значення отриманих результатів дослідження

Важливе практичне значення має запропонований автором пристрій для дослідження температури та тиску протеза на слизову оболонку та слинні залози, який дозволяє за максимально короткий час провести, об'єктивізувати та візуалізувати динаміку їх змін у різні терміни користування протезами. Практичними є рекомендації щодо визначення показників тиску та температури слизової оболонки під базисом протезу, як маркерів його впливу на підлеглі тканини.

Для профілактики негативного впливу повних знімних пластинкових протезів із акрилатів на слизову оболонку протезного ложа, появи її сухості та попередження порушення секреції малих слинних залоз автор рекомендує полоскання ротової порожнини 1% спиртовим розчином хлорофіліпту та карбоксиметилцелюлози.

Дані про морфо-функціональну організацію малих слинних залоз піднебіння під дією розчину мономеру акрилової базисної пластмаси можуть слугувати в якості наукового та методологічного підґрунтя для подальшої розробки методів профілактики та лікування патологічних процесів, які виникають у ротовій порожнині у різні терміни користування протезами

Отримані результати досліджень та наукові розробки впроваджені в клінічну практику ортопедичних відділень КУ «Чернівецька обласна консультативна стоматологічна поліклініка», КП «Чернігівська обласна стоматологічна поліклініка» Чернігівської обласної ради та КНП «Полтавський обласний центр стоматології – клінічна стоматологічна поліклініка» Полтавської обласної ради.

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес, науково-дослідну та лікувальну роботу кафедр стоматологічного профілю Полтавського державного медичного університету: післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів,

ортопедичної стоматології з імплантологією, пропедевтики ортопедичної стоматології.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях

За темою дисертації опубліковано 8 наукових праць, із яких 6 статей, у тому числі 3 статті у фахових журналах, затверджених МОН України (одна з них одноосібна); 2 статті в українському виданні, яке індексується міжнародною наукометричною базою Web of Science; 1 стаття у науковому виданні країни Європейського союзу (Польща), проіндексованому у базі даних Scopus; отримано патент України на корисну модель та свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію.

Результати дисертації апробовані на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях та впроваджені клінічну практику ортопедичних відділень стоматологічних поліклінік Полтави та інших міст України, в навчальний процес кафедр стоматологічного профілю Української медичної стоматологічної академії та кафедри стоматології навчально-наукового інституту післядипломної освіти Івано-Франківського національного медичного університету.

Оцінка змісту та оформлення дисертації, аналіз її розділів.

Рукопис дисертації викладений на 190 сторінках комп'ютерного тексту, з яких 131 сторінка основного змісту роботи, складається з анотації українською і англійськими мовами, переліку наукових праць здобувача, опублікованих за темою дисертації; вступу, 4 розділів, які включають огляд літератури, матеріали і методи дослідження, 2 розділи результатів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку літературних джерел, додатків. Список літератури складається з 260 літературних джерел, з яких 170 – кирилицею, 90 – латиницею. Роботу ілюстровано 10 таблицями, 27 рисунками, з яких 19 – фотографії.

У Вступі дисертаційної роботи, який викладений на 9 сторінках

принтерного тексту, представлені актуальність досліджень, об'єкти та предмет дослідження, чітко згруповані методи досліджень, сформульована наукова новизна та практичне значення отриманих результатів. Поставлені завдання відповідають меті дослідження та дають чітке уявлення про майбутні дослідження автора.

У вступі представлено особистий внесок автора у виконання дисертаційної роботи, який полягає у самостійному проведенні наукового пошуку, відборі пацієнтів для спостережень і ортопедичному лікуванні; самостійному проведенні клініко-лабораторних досліджень; під професійним керівництвом проведенні експериментальних досліджень, узагальненні результатів та формулюванні висновків.

Розділ 1 «Роль малих слинних залоз у забезпеченні гомеостазу порожнини рота та їх зміни під дією різних чинників (огляд літератури).

Даний розділ викладений на 22 сторінках принтерного тексту, до якого входять 4 підрозділи.

У підрозділ 1.1 «Структурна та морфо-функціональна організація малих слинних залоз слизової оболонки порожнини рота, їх зміни із віком» представлені літературні дані щодо розвитку, будови, топографії та функції, яку виконують слинні залози.

У другому підрозділі розглядаються слина, її функції та роль для гомеостазу ротової порожнини, причини порушення слиновиділення.

Третій підрозділ містить дані досліджень різних авторів щодо морфо-функціональних змін малих слинних залоз при дії на них різних подразників та при їх патологічних станах. Характеристика впливу знімних пластинкових протезів із акрилатів на тканини ротової порожнини, факторів, які впливають на розвиток протезних стоматитів представлена у 4 підрозділі.

В цілому Розділ 1 написаний логічно, послідовно і дає змогу отримати повне уявлення про проблему, що досліджена автором. Кожен підрозділ закінчується логічним висновком.

Розділ II – Об'єкти, матеріали та методи досліджень

У цьому розділі автор представив обґрунтування основних напрямків досліджень, характеристику етапів та методологічний підхід (підрозділ 1), загальну характеристику об'єктів, матеріалів та методів дослідження, згрупування спостережень (підрозділ 2), методику дослідження тиску та температури слизової оболонки протезного ложа верхньої щелепи (підрозділ 3), методику дослідження секреції малих слинних залоз піднебіння (підрозділ 4), клінічні дослідження стану слизової оболонки протезного ложа верхньої щелепи (підрозділ 5), мікробіологічні дослідження (підрозділ 6), методика експериментальних досліджень (підрозділ 7), результати статистичного аналізу результатів дослідження (підрозділ 8).

У розділі наведені власні методики досліджень та характеристика запропонованого пристрою, на який автором отримано патент.

Викладений розділ на 25 сторінках, добре ілюстрований рисунками та таблицями, що доповнюють текст. Завершується матеріал даного розділу бібліографією щодо викладення його основних положень у наукових виданнях. Зауважень до розділу немає.

Роділ III – Результати клініко-лабораторних досліджень впливу повних знімних протезів на стан секреції малих слинних залоз піднебіння.

Розділ викладено на 24 сторінках друкованого тексту. Розділ складається з 5 підрозділів. У першому підрозділі «Результати дослідження температурних показників та тиску слизової оболонки піднебіння у різні терміни користування повними знімними протезами» детально описані результати дослідження температури слизової оболонки твердого піднебіння у різні терміни користування повними знімними протезами. Автором встановлено суттєві зміни температури та тиску після накладання протезів, які спостерігаються протягом всього періоду досліджень. Найбільші зміни температурних показників встановлено після 3-ьох місяців користування протезами, що свідчить про виникнення «парникового ефекту» під базисом протеза та запальної реакції слизової оболонки протезного ложа.

Другий підрозділ «Результати дослідження секреторної активності малих слинних залоз у різні терміни користування повними знімними протезами» описує результати дослідження секреції малих слинних залоз у різні терміни користування знімними протезами. Автором виявлено достовірні зміни швидкості слиновиділення та кількості секрету в залежності від терміну користування протезами.

Третій підрозділ присвячений результатам мікробіологічних досліджень, а саме, кількісних показників мікрофлори зі змивів із слизової оболонки піднебіння та з базису протеза верхньої щелепи і змінам видового складу мікроорганізмів у різні терміни спостережень.

У четвертому підрозділі «Клінічний стан тканин протезного ложа верхньої щелепи у різні терміни користування повними знімними пластинковими протезами» наведені результати дослідження стану слизової оболонки піднебіння під базисом протезу. Заслугує уваги застосована методика визначення площі ділянок запалення, що дозволяє більш об'єктивно оцінити ступінь запальних змін, ніж тільки за допомогою проби Шиллера-Писарева.

П'ятий підрозділ «Обґрунтування застосування розчину карбоксиметилцелюлози та хлорофіліпту для профілактики негативного впливу повних знімних пластинкових протезів на слизову оболонку протезного ложа та порушення секреції малих слинних залоз» характеризує показання до застосування карбоксиметилцелюлози та розчину хлорофіліпту на основі проведених досліджень.

В цілому розділ викладений логічно та послідовно, інформативний, наведені результати достовірні, достатньо ілюстровані 8 таблицями та 3 рисунками. Зауважень до даного розділу немає.

Розділ IV – Результати експериментальних досліджень на піддослідних тваринах (щурах), викладено на 29 сторінках друкованого принтерного тексту. Має чотири підрозділи, у першому з яких описана структурна організація залозистої зони слизової оболонки твердого піднебіння інтактних білих щурів (8 сторінок). У другому підрозділі

докладно викладено стан та структурна організація залозистої зони слизової оболонки твердого піднебіння білих щурів під впливом мономеру акрилової пластмаси впродовж 30 діб. Третій підрозділ присвячений особливостям структурної організації залозистої зони твердого піднебіння білих щурів внаслідок контакту з мономером акрилової пластмаси впродовж 3 місяців. Особливості структурної організації залозистої зони твердого піднебіння білих щурів після контакту з мономером акрилової пластмаси впродовж 6 місяців докладно описано в четвертому підрозділі. Усі підрозділи викладено послідовно, добре ілюстровано рисунками – фотографіями, які наочно підтверджують зміни структурної організації піднебінних слинних залоз під дією мономеру акрилової пластмаси.

Автор на підставі морфологічних досліджень та проведеної морфометрії встановив, що в слизовій оболонці твердого піднебіння щурів після 6 місяців дії мономеру акрилової пластмаси мали місце атрофічні зміни, які проявлялися деяким зменшенням лінійних розмірів і деформацією кінцевих відділів, відзначались явища склерозу. Згідно з проведеними морфометричними дослідженнями встановлено, що сумарний об'єм слинних залоз у власній пластинці слизистої оболонки склав 27,6 %, сполучної тканини – 72,45 % .

Представлені результати досліджень у даному розділі підтверджуються досить наочним ілюстративним матеріалом – 15 рисунків у вигляді фотографій. Основні положення щодо результатів експериментальних досліджень викладені у 3 публікаціях. Зауважень до розділу немає.

Аналіз та узагальнення отриманих результатів характеризує, що дисертант вірно обрав методологію проведення досліджень, що дозволило досягти мети, а саме довести залежність морфо-функціональної організації малих слинних залоз піднебіння від впливу знімних пластинкових протезів із акрилатів та встановити механізм їх пошкодження у різні терміни користування протезами. Автор логічно наводить порівняння отриманих даних із подібними дослідженнями інших науковців.

Заслужує уваги розроблена на підставі аналізу отриманих результатів гіпотетична схема патогенезу порушення секреції малих слинних залоз піднебіння внаслідок впливу базису повного знімного протезу із акрилової пластмаси.

Висновки логічні, повністю узгоджуються з метою та завданнями.

Практичні рекомендації чіткі та мають теоретичне та практичне значення для ортопедичної стоматології.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Полтавський державний медичний університет має внутрішню систему перевірки академічних текстів на наявність запозичень, які перевіряються на основі Положення «Про порядок перевірки в Полтавському державному медичному університеті текстових документів – магістерських, кандидатських і докторських дисертаційних робіт, звітів за науково-дослідними роботами, наукових публікацій, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність плагіату», що базується на чинному законодавстві України. Всі публікації та дисертаційна робота Хілініча Є. С. не містить виявлених текстових та інших запозичень, а виявлені збіги є загальноприйнятими фразами, назвами препаратів, закладів вищої освіти або мають посилання на авторів, що свідчить проте, що дисертант є грамотним науковцем, який у своїй науковій роботі дотримується основних принципів академічної доброчесності.

Недоліки дисертаційної роботи щодо її змісту та оформлення.

Є деякі зауваження до роботи, але вони не принципові, не зменшують її актуальності, цінності та практичного значення, не впливають на її зміст:

1. На нашу думку, у вступі можна було б дещо скоротити матеріал щодо актуальності роботи і зробити більший акцент на необхідність проведення майбутніх досліджень.
2. Представлені у розділі 2 деякі методики є загальновідомими, тому доцільно зробити тільки посилання на них і не наводити повне описання.

3. Деякі дані щодо властивостей карбоксиметилцелюлози, наведені у розділі 3, доцільно розмістити у розділі 2.

У порядку дискусії виникли запитання до автора роботи:

1. Чи проводили Ви дослідження впливу повних знімних протезів на слинні залози піднебіння, виготовлених із інших матеріалів, окрім акрилових пластмас?

2. Які зміни секреції піднебінних слинних залоз спостерігали у віддалені терміни? Як вони впливають на ефективність користування протезами?

3. Чи має запропонований Вами спосіб профілактики морфо-функціональних змін малих слинних залоз пріоритетність?

ВИСНОВОК щодо відповідності роботи вимогам, які пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація Хілініча Євгенія Сергійовича *«ВПЛИВ ЗУБНИХ ПЛАСТИНКОВИХ ПРОТЕЗІВ НА МОРФО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН МАЛИХ СЛИННИХ ЗАЛОЗ ПІДНЕБІННЯ»* є самостійною завершеною науковою працею, в якій наведено теоретичне узагальнення і нове клініко-експериментальне вирішення актуального наукового завдання, яке полягає у встановленні залежності морфо-функціональної організації малих слинних залоз піднебіння від впливу знімних пластинкових протезів із акрилатів та механізму їх пошкодження у різні терміни користування протезами; оптимізації діагностичного процесу зі встановлення таких змін та обґрунтування засобів для їх профілактики.

За актуальністю, сучасним методичним рівнем виконання, новизною і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю наукових положень і висновків, їхньою достовірністю та повнотою викладу в опублікованих працях, дисертаційна робота Хілініча Є.С. повністю

відповідає спеціальності 221 Стоматологія на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти; вимогам до написання та оформлення дисертацій, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40, Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 Стоматологія в галузі знань 22 Охорона здоров'я.

Офіційний опонент:

Член-кореспондент НАМН України,
Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки
Заслужений діяч науки і техніки України,
доктор медичних наук, професор кафедри
стоматології навчально-наукового інституту
післядипломної освіти Івано-Франківського
національного медичного університету

М.М. Рожко

